

۲۰۲۲/۰۹/۱۹

عزیز الله کهگدای / جغرافیه

معرفی ولسوالی های «بامیان» در قاموس کبیر افغانستان

ولسوالی کهمرد : کهمرد یکی از ولسوالی های شمال شرقی ولایت بامیان است. این ولسوالی بصورت طبیعی عبارت از دره طویلی است که شرقاً و غرباً افتاده است. مهمترین راهی که بامیان را با ایبک ولایت سمنگان وصل میکند از کهمرد هم میگذرد. میان کهمرد و بامیان سیغان، و میان کهمرد و ایبک، و در، روی، خرم و سارباغ واقعست. نام محلات این نواحی از گذشته ها به این طرف غالباً متشکل از نام محل همجوار بوده است. مثلاً مدر رویبیا، مدرموی، خرم و سار، سیغان و کهمرد، روی، دوآب و از این قبیل. نام کهمرد هم دراصل که، گاه بوده است (اصطخری، المسالک و الممالک) و یانزدیکی به مدر که «مدر» گفته شده است که به مرور زمان بنا بر وقوع عنصر صوتی بندشی یعنی «د» قبل از عنصر صوتی سایشی یعنی «ر» و سفلت ادای آن بدین گونه، این دو واحد صوتی تعویض شده برای سهولت ادا «کهمرد» شکل کهمرد را به خود گرفته است و اینست وجه تسمیه کهمرد یا «کهمرد» را به خود گرفته است.

فاصله این ناحیه را اصطخری یک منزل گفته است و (حدود العالم) که باز هم یکجا شدن هر دو نام «کا» و «مدر» را تائید مینماید. قریه دوشاخ دو وجه دارد، یکی در مسیر دو جری «دو دره» واقع است و ثانیاً زیارت خواجه سبز، یک درخت ارچه بزرگ دارد که دارای دو شاخ میباشد یکی بطرف کوه شرقی و دیگری به طرف کوه غربی رفته است ازین دو جهت قریه مذکور را دوشاخ نامیده اند. ساکنین ابتدایی که در قریل دوشاخ آمده اند. یکی قوم بیگ بای و دیگری بنام کلانتر، قدامت اولی دارند بعداً قوم میرا سپس قوم گل محمد و بعداً ایشان ها از خواجه های سیغان و قوم آهنگر از بالای کهمرد آمده که جمعاً ۷ قوم در این قریه سکونت دارند.

قریه سرگلی یک ناحیه سرسبز دارای فضای کاملاً گوارا می باشد و قریه «بنق» نیز زیبا و دلکش است، ۹۰٪ اهالی این ولسوالی مصروف زراعت و مالداری اند. بر بنیاد گفته های باشندگان کهمرد زردآلوی ساقی پیشینه ۵۰۰ ساله دارد که برای نخستین بار در زمان ظهردین محمد بابر شاه از بخارا به کهمرد آورده شده است که جشنواره شگوفه زردآلو با برنامه متنوع تجلیل میشود. (دووجه وله - دری)

ولسوالی بند امیر: نام پنج بندی است میان شهر بامیان و علاقه یکاولنگ، غدیرهای را تشکیل داده و آبهای آن بلاخره به ۱۸ نهر بلخ می پیوندند. این بندها به نامهای **بند ذولفقار**، **بند پنییر**، **بند هیبت**، **بند قمبر** و **بند غلامان** موسوم اند. به سمت مغرب بند هیبت مزار سفیدی مشاهده میشود که آنرا به حضرت علی «رض» منسوب میدانند (حسین نایل و قاموس جغرافیایی) در وجه تسمیه بندامیر چند گونه توجیه وجود دارد:

۱- این بندها را قرار روایات به حضرت علی «رض» نسبت می دهند، چنانچه نامهای ذولفقار، قمبر و مزار سفید منسوب است. از آنرو بند امیر یعنی بند امیر المومنین علی «رض»

۲- قرار نوشته «تارن» مؤرخ معروف که گوید در امتداد جاده عمومی از باکتريا به اسکندریه قفقاز «کاپیسا» به اسمی بر میخوریم بنام «وبین» و استرابو در زمینه تحقیقاتی کرده، گوید که این همان بند امیر بوده است (تارن - ترجمه زهما). بدین گونه بندامیر نخست بند «وبین» بوده که اصلاً بند آبین بوده است «بند آبین صفت نسبتی آب». این وجه تسمیه با وضع طبیعی این بندها موافقت مینماید زیرا ذاتاً بندهای آبگردان بند امیر از نگاه رنگ آبی ونیلی به نظر میآید و هم بندی است آبی یا آبین. همچنان هیوان تسانگ که در ۶۳۰ م به بامیان آمده است که گذشته از ذکر پیکرهای بودا و الوان زرین و زیورها و نقوش آن از آب صاف و آسمان گون بند امیر نیز سخن رانده است (قاموس جغرافیای افغانستان) و هم در نزدیکی بند امیر کوشکی قرار دارد به نام خم نیل و این همه مبین رنگ آبی و آبین است در ارتباط به وجه تسمیه بند امیر که اصلاً بند آبین بوده است.

۳- نظر دیگری در مورد وجود دارد ولی آن اینست که در زبان آلمانی یکی از شاخه های زبانهای اندواروپایی که با دری هم ریشه است. «میر» به معنی یک قطعه آب بزرگ یا بحیره میباشد و نیز در روسی شاخه، دیگر زبانهای اندواروپایی چنین آب بزرگ و بحیره را «موریه» گویند. بنابراین ممکن بند امیر همان «بند میر» بوده باشد به معنی بند آب بزرگ که این بند دارای همین ماهیت نیز است

ولسوالی پنجاب: ولسوالی پنجاب یکی از ۷ ولسوالی ولایت بامیان است که در یک موضع تنگ و محصور بین کوه های بلند واقع و از جهات مختلف از پنج دره دریا با این موضع با هم تلاقی می نمایند (قاموس جغرافیای افغانستان). بنابراین نام پنجاب از پنج دره دریا با این موضع با هم تلاقی می نمایند (قاموس جغرافیای افغانستان). پنجاب مرکز منطقه دایزنگی قدیم است که به اساس تقسیمات اداری سال ۱۳۴۳ش جزئی از ولایت بامیان شد. مرکز این ولسوالی هم پنجاب نام دارد و عمارت ولسوالی به صورت قلعه مستحکمی بر فراز پوزه یک کوه واقی میباشد. شاهراه های کابل - هرات از راه هزاره جات و بلخ - قندهار از راه بامیان و دایگندی از پنجاب عبور میکنند. پنجاب در سال ۱۳۰۰ش برای چهار سال مرکز حکومت کلان دایزنگی بود و حکومت های یکاولنگ، لعل و سرچنگل غور، دایگندی و بهسود از ولایت میدان وردک از لحاظ تشکیلات اداری به پنجاب مربوط بوده است، در سال ۱۳۴۰ش که بامیان از حکومت پروان جدا گردید، این ولسوالی تحت اداره ولایت بامیان درآمد (معرفی ولسوالی پنجاب - فیسیوک)

مهمترین قریه های پنجاب، غرغری، پشته، تگاب برگ، ترپس، مهر، ترغی، مرکه بالاویانین، درازقول، نیقول، نرگس، گهدر، گنداب، اخضرات، خارقول، کرمان و سنگریز می باشند. زبان اکثریت مردم ولسوالی پنجاب دری هزارگی است و اکنون کوچی ها در ولسوالی پنجاب رفت و آمد دارند. این ولسوالی با داشتن علفچرها و کوه های مرتفع پوشیده از علف مکان خوبی برای مالدارانی است. از شخصیت های این ولسوالی میتوان از مرحوم پوهاند داکتر سید امیرشاه حسینی سابق وزیر تحصیلات عالی افغانستان و رئیس پوهنتون کابل و مرحوم وکیل محمد اکبر نرگس سابق عضو پارلمان افغانستان و یکی از چهره های بزرگ و دانشمند سیاسی و اجتماعی هزاره نامبرد. (واحد های اداری بامیان - پژواک)

ولسوالی یکاولنگ: این یکی از ولسوالی های ولایت بامیان است. با مرکز بامیان، با ولسوالی دره صوف ولایت سمنگان با ولسوالی پنجاب و ولسوالی بلخاب ولایت سرپل هم سرحد است. مرکز ولسوالی شهر یکاولنگ است. چون بند امیر در این ولسوالی واقع است بنابراین سالانه هزاران تن به شمول سیاحان خارجی از بند امیر دیدن می نمایند که عاید خوبی برای مردم محل و دولت میباشد. محمد ظاهر زهیر والی وقت بامیان که سال ۹۵م ولسوالی حصه دوم بامیان را افتتاح کرد و یکاولنگ به دو بخش اداری، حصه اول و دوم یکاولنگ تقسیم شد. مشاهیر ولسوالی یکاولنگ سارنوال تورن جنرال عبدالصمد فایق رئیس عمومی ریاست امنیت ملی، غلام علی راسخ معین اسبق وزارت ترانسپورت و هوانوردی و محمد زمان همرد را میتوان نام برد. (دانشنامه آزاد - ویکیپدیا)

ولسوالی شیبیر: ولسوالی است مربوط ولایت بامیان و در موقعیت ۱۷ کیلومتر در دهانه دره شکاری قرار دارد. مرکز آن شمال میباشد. قراء شیبیر عبارت از کالو، جلمش، غندک از مربوطات آنست، سلسله کوه های که از این منطقه میگذرد معمولاً به دو طرف سرک عمومی واقع و مشهور به سنگ نوشته است. اراضی آن کوهستانی و کوتل شیبیر معروف آن است که صعب العبور است مخصوصاً در موسم زمستان و برفباری زیاد برای عبور و مرور ترافیک دشوار است.

در نزدیکی شیبیر در «رنگا» از توابع غوربند چشمه وجود دارد که نزد هندوان بسیار مقدس است، چنانچه اهل هنود همه ساله از دور و نزدیک در موقع معینی آنجا میروند و در آن تن را شست و شو میدهند آنجا تقریباً دو صد خانوار زندگی میکنند. (قاموس جغرافیای افغانستان) .

بقرار فوق نشانه هایی از کیش بودائی در آن ناحیه میسراند که در شیبیر هم معبدی از آئین بودایی وجود داشته است. هیوان تسانگ چینی بودایی که در سالهای ۶۳۰-۶۳۲ میلادی به کابل و کاپیسا آمده است، وی از چندین معبد شاهی یا شاه بهار در شمال کابل ذکر کرده است و شاید هم یکی از آن پرستشگاه ها یا شاه بهارها در شیبیر امروزی بوده باشد که بدین گونه شیبیر هم ماخوذ از همان کلمه شاه بهار بوده. بدین معنی که شاه بهار به تدریج در تداوم زمان شاه بهار شیبیر، شیبیر و یا شیر شده است این ولسوالی بر سر راه سه شاهراه بزرگ استراتژیکی قرار گرفته است، شاهراه حاجیگک- میدان وردک، شاهراه شیبیر- پروان و شاهراه دره شکاری - بغلان که شیبیر و بامیان را به بیرون وصل کرد، میکند (حدود اربعه ولسوالی شیبیر - فیس بوک) . موجودیت «معادن آهن حاجیگک» اهمیت اقتصادی این ولسوالی را برملا میسازد که یکی از معادن بزرگ در سطح آسیا محسوب میگردد. معدن آهن حاجیگک که در سلسله کوه های هندوکش میان بامیان و میدان وردک واقع است در سال ۱۳۳۹ش شناسایی شده

د پانو شمیره: له 2 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بنې پازوالې د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

و ۱۶ کیلومتر طول و ۵۵۰ متر عمق دارد. در این معدن که یکی از بزرگترین معادن آهن دنیا بشمار میرود، دو میلیون تن آهن وجود دارد.

اماکن دیدنی و آثار تاریخی در ولسوالی شیبیرجاذبه های توریستی، تاریخی و طبیعی نیز وجود دارد. شهر سرخوشک در دره غندک یک استوپه درخود غندک است، یک قلعه تاریخی در دره جلمش است، همین طور در تخمه چی عراق هم یک قلعه تاریخی است و لخشوم قلعه در مسیر سرک عمومی شیبیر- بامیان می باشد. این آثار تاریخی متأسفانه اگر محافظت نشوند در حال تخریب شدن و نابودی هستند (هفته نامه صدای شهروند، ولسوالی شیبیر)

ولسوالی ورس: ورس یا ورث یکی از ولسوالی های ولایت بامیان است که در جنوب غرب بامیان قرار دارد و یکی از دورترین ولسوالی های بامیان است از طرف غرب با ولسوالی اشترلی دایکندی، از طرف شرق با ولسوالی حصه دوم ولایت میدان وردک، از طرف شمال با ولسوالی پنجاب و از جانب جنوب با ولسوالی ناور ولایت غزنی وصل است.

ورس از پنج زون «منطقه» تشکیل شده است، شیوقل، سرخ جوی، چچین، تخت و سراب اند که هر یک از این مناطق دارای قریه جات متعددی است، تخت ورسیک منطقه بسیار زیبای ورس است که از قریه های متعددی تشکیل یافته است منجمله قریه آچه مزار که زیارت بسیار بزرگ به نام شاه سرور آغا در آنجا وجود دارد که در ایام سال ده ها هزار زائرین به زیارت آن می آیند، آنجا از چندین چشمه های جوشان کنار هم می جوشند. به گفته بزرگان ورس اسپ حضرت علی «رض» پایش را در زمین زده و این چشمه ها سرازیر شده اند همچنان «کوه سنده» که با اعتقاد بزرگان آنجا حضرت علی «رض» پارچه بزرگ سنگ را از کوه با انگشت خود جدا کرده پایتتر در زمین گذاشته است. روی این کوه فرورفتگی نقش انسانی است که در حال سجده میباشد و جای دست، پا و زانوی شخص نمازخوان مشخص است و نقش تسبیحی که مهره های آن ریخته است معلوم میشود.

اهالی ورس بیشتر هزاره و مردمان بسیار با صفا و کوششی و زراعت پیشه هستند. برک هزارگی که لباس زمستانی است بهترین نوع صنایع دستی مردم ورس است، نمد لیگان نامدار، گلیم، شال، خورجین و غیره از صنایع دستی این ولسوالی بشمار میرود (ولسوالی ورس - گیوهاک - دیکی پیدیا)

ولسوالی سیغان: ولسوالی سیغان یکی از ولسوالی های بامیان است که در سال ۱۳۴۰ش به حیث ولسوالی قبول شده است که از طرف شرق به ولایت بغلان از طرف غرب به ولسوالی یکاوانگ، از شمال به ولسوالی کهمرد و از جانب جنوب به ولسوالی شیبیر وصل است. مرکز ولسوالی سیغان خداداد خیل است و سیغان جمعاً از ۶۴ قریه تشکیل شده است. نام قدیم سیغان به سیقان مسمی بود. جمعیت این ولسوالی ۲۷۱۰۳ نفر در سال ۱۳۹۹ش بود که پراگندگی نفوس آن ۱۳ نفر در یک کیلومتر مربع است. قریه های مشهور سیغان عبارت از: بیانی، خدادادخیل، سید بابا، قرخوال، گوشک، خواجه گنج، آب بالا بیگل، پشتواز، چراغان، غورابچی، جنگلک، سوخته چنار، غوراب و غیره است.

مردم این ولسوالی به زراعت مشغول بوده و از تولیدات زراعت آن میوه جات، گندم و کچالو نام برد. جوانان ولسوالی سیغان در نقاط مختلف کشور مانند کابل، بغلان، بلخ و بامیان در بخش سپورت سهم به سزایی دارند، مخصوصاً در رشته فوتبال که مشهورترین فوتبالیست آن «**مسیح سیغانی**» است که در تیم ملی فوتبال افغانستان بازی میکند.

اولین بار تیم فوتبال ولسوالی سیغان بنام تیم فوتبال «**اتفاق سیغان**» در سال ۱۳۹۳ش در فدراسیون فوتبال بامیان ثبت و راجستر گردید. تیم دیگر ولسوالی سیغان بنام «**رادمدران**» یاد میشود.

« پایان »

د پانو شمیره: له 3 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ